

I ögonhöjd

BARNETS RÖST OM SVENSKA KYRKANS PRIORITERADE
OMRÅDEN 2021–2023

I ögonhöjd

BARNETS RÖST OM SVENSKA KYRKANS
PRIORITERADE OMRÅDEN 2021–2023

Svenska kyrkan

POSTADRESS: 751 70 Uppsala

BESÖKSADRESS: Sysslomansgatan 4

TELEFON: 018-16 95 00

FAX: 018-16 96 40

WEBB: www.svenskakyrkan.se

FLER EXEMPLAR KAN BESTÄLLAS FRÅN SVENSKA KYRKANS WEBBSHOP:

<https://webbshop.svenskakyrkan.se>

ARTIKELNR: SK20082

ISBN: 978-91-86781-40-8

OMSLAGSFOTO: Peter Ekman

FORM: New Normal

TRYCK: Åtta45, Stockholm maj 2020

INNEHÅLL

INLEDNING	5
UPPDRAGET	7
SÅ HÄR HAR VI GENOMFÖRT BARNKONSULTATIONEN	9
Redovisning.....	9
PRIORITERADE OMRÅDEN	10
Samtal/intervjuer med bildstöd.....	11
BARNET I SVENSKA KYRKAN	13
Dop och konfirmation hör ihop med utbildning och inkomst.....	13
Barn och unga i svenska kyrkans verksamhet	14
Grupper och ledare	15
Varför lämnar unga kyrkan?	16
Existentiella frågor	16
Barn och unga i Västerås pastorat.....	16
PROGRAMMET FÖR LÄRANDE OCH UNDERVISNING	18
Kyrkan står för de rätta värderingarna.....	19
Att uppleva och lära tillsammans.....	19
Svenska kyrkans pedagogik.....	20
Att vara med, se och höra!	21
Lärande mellan barn.....	22
Religionen i skolans läroplaner	22
Reflektion.....	23
KYRKAN SOM ARBETSPLATS	25
Former för det framtida arbetslivet	27
Reflektion.....	28
ERKÄND PARTNER I SAMVERKAN	30
Reflektion.....	31
BARN OCH UNGDOMSDIAKONI	32
Psykisk ohälsa bland barn och unga	32
Varför ökar den psykisk ohälsa bland unga?	34
Barn och vårdnadshavare	35
Psykisk ohälsa och ekonomi.....	35
Reflektion.....	35

FLYKTING OCH MIGRATION	36
Vad innebär barnrättsperspektivet i migrationsverkets arbete?	38
Svenska kyrkans arbete med barn på flykt	38
Reflektion.....	39
BARNETS TANKAR OM KLIMATET	41
Reflektion.....	42
EKUMENIK – ATT LEVA TILLSAMMANS	45
Föräldrars rätt – barnets autonomi	46
Reflektion.....	47
BILAGA 1	
SAMTYCKESAVTAL	48

Inledning

En viktig del av ett barnperspektiv handlar om att vuxna ska låta barn komma till tals och att de blir lyssnade på. Detta är inte bara en rättighet enligt barnkonventionen utan också en viktig del för att barn ska bygga upp sin självkänsla, få kunskaper och känna tillhörighet.

Ett stort tack till alla de barn och ungdomar som deltog med sina tankar, ord och erfarenheter i den här rapporten. Ni har gjort en viktig insats för Svenska kyrkan!

Peter Ekman och Xiomara Lysti

Foto: Gustaf Helsing

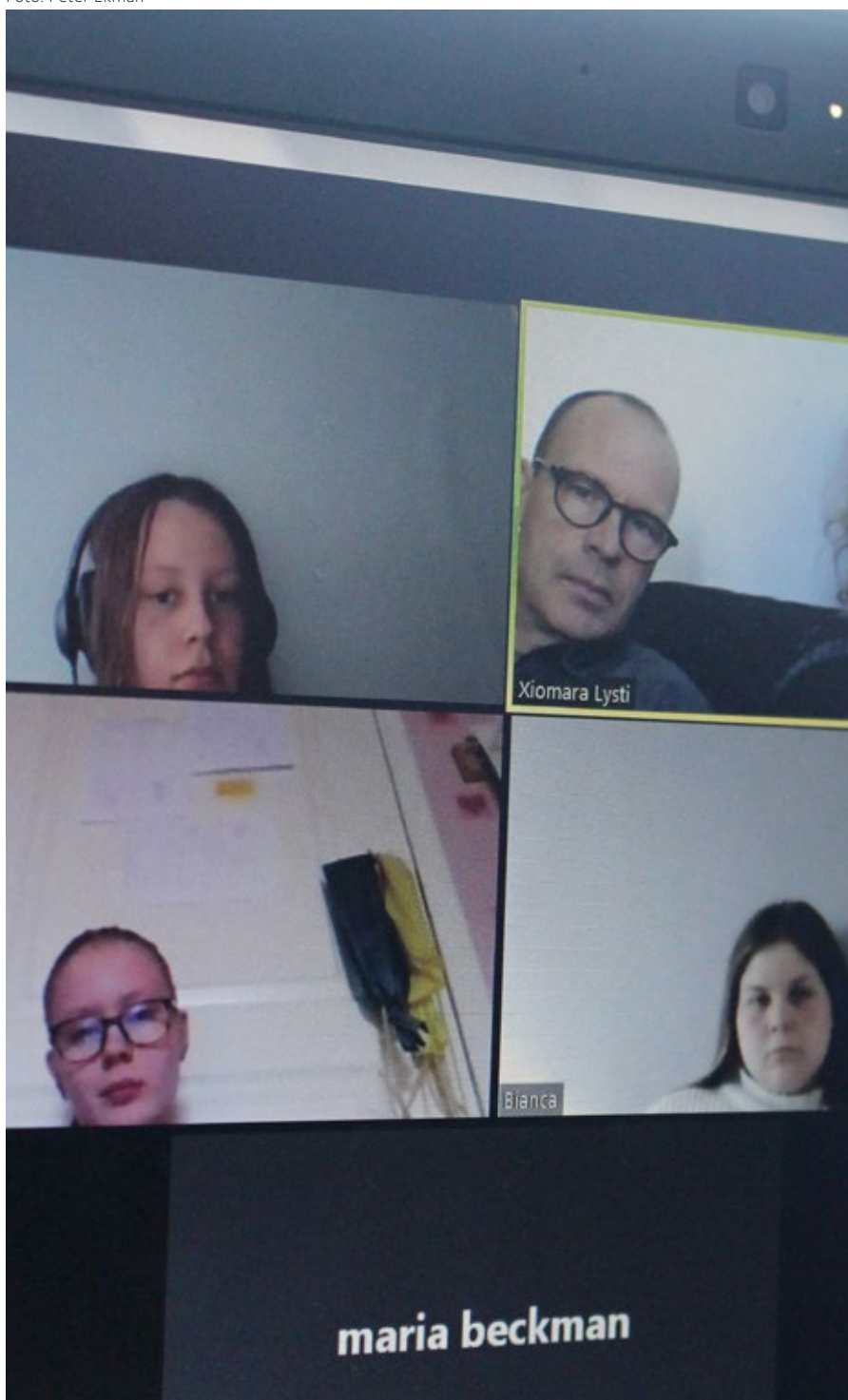
Uppdraget

Svenska kyrkan anger i Kyrkoordningen att barnet har en särställning i kristen tro och ska därför särskilt uppmärksammas i verksamheten. 2012 bestämde Svenska kyrkan att man i beredningar inför beslut ska analysera vilka konsekvenser som uppstår för barnet. Beslutet att införa barnkonsekvensanalys gäller fr.o.m. 1 januari 2013.

Svenska kyrkan vill möta barnet i ögonhöjd där barnet får vara subjekt i sitt liv. Barnets erfarenheter är unika och viktiga, men det är inte alltid detta tas tillvara. Den vuxne har, till skillnad från barnet, ansvar för att skapa symmetri i dessa möten. Det handlar ytterst om att den vuxne ska se barnets behov, värna människovärdet och stå som ytterst garant för att FN:s deklaration om barnet rättigheter (barnkonventionen) efterlevs. Barnkonventionen blev en del av svensk lagstiftning 1 januari 2020.

Svenska kyrkans nationella nivå arbetar varje år fram ett styrdokument som anger verksamhetens inriktning kopplat till mål och budget. Dokumentet kallas Verksamhet & Ekonomi. Den här rapporten redovisar barnets tankar och röster kring de prioriterade områden som dokumentet anger för 2021-2023. Att lyssna på barnet är en viktig del i det stora arbetet som vill möjliggöra att barnet får den särställning och uppmärksamhet som kyrkoordningen anger.¹

1. Kyrkoordningen, 2018, s 6. "I kristen tro intar barnen en särställning och de behöver därför särskilt uppmärksammas i Svenska kyrkans verksamhet".

Så här har vi genomfört barnkonsultationen

Barnkonsultationen har genomförts i under mars och april 2020 i Svenska kyrkan i Västerås (västra området). Konsultationen har planerats och genomförts av Peter Ekman, kyrkokansliet, och Xiomara Lysti, komminister, Barkarö-Dingtuna-Lillhärad och Rytterne församling. Totalt intervjuades 30 barn och 3 vårdnadshavare under perioden 10 mars – 6 april 2020. Intervjuerna har pågått 20–30 minuter och vanligtvis har Peter och Xiomara intervjuat två barn per tillfälle (vid något tillfälle tre barn). Vid alla intervjuerna har också alltid en vuxen från verksamheten i församlingen varit med, eftersom barn i den här typen samtal ofta ger förtroenden och kanske säger något som behöver följas upp. Varje barn som deltagit har också haft sina vårdnadshavares skriftliga samtycke som medger att vi använder bilder och citat i just den här rapporten (se bilaga 1).

Under den aktuella perioden kom larmrapporterna om en allmän spridning av coronaviruset i samhället och restriktioner om social distansering vilket medförde att församlingsverksamheten förändrades. För denna rapport innebar detta att hälften av intervjuerna genomfördes i fysiska möten och hälften digitalt.

REDOVISNING

I rapporten återger vi vad barnet har sagt i form av citat. Vi har valt att inte ange kön utan bara barnets ålder, och om barnet är konfirmand eller konfirmandledare. Citat och bild är inte sammankopplade i rapporten. Vi redovisar också replikväxlingar mellan intervjuare och barn, och hur barn pratar med varandra. För att skilja barnen åt i en replikväxling (om de är i samma ålder) används siffror, t.ex. "Barn 1", "Barn 2" osv. i just den replikväxlingen.

Prioriterade områden

För att kunna fånga barns erfarenheter av prioriterade områden i ett styrdokument måste ett "översättningsarbete" göras så att områdena blir meningsfulla och begripliga för de barn som intervjuas. I mötet med barnen lyftes följande prioriterade områden fram ur Svenska kyrkans nationella nivåns styrdokument *Verksamhet & Ekonomi 2021–2023*:

» **LÄRANDE OCH UNDERVISNING**

Hur tänker barnet kring sin egen religion? Vad vill de veta? I vilka miljöer och i vilka relationer sker lärande? Hur lär sig barn av varandra? I samtalen har vi också frågat om barnets erfarenheter av människor med annan trosuppfattning. Hur tänker och talar de om "den andre"? Gör de överhuvudtaget den uppdelningen?

» **KYRKANS SOM ARBETSPLATS**

Vad vet barnet om kyrkan som organisation och arbetsplats? Hur tänker de på sin egen framtid i arbetslivet? Vad är viktigt när det gäller arbetsmiljö, tekniska hjälpmedel och arbetsvillkor? Vilken typ av IT-teknik använder barnet?

» **ERKÄND PARTNER I SAMVERKAN**

Har barn mött kyrkan någon annanstans än i kyrkan, t.ex. där kyrkan samverkar med kommunala myndigheter/idrottsklubbar m.fl.? Har skolan varit på besök i kyrkan?

» **BARN OCH UNGDOMSDIAKONI**

Vilken typ av stöd och omsorg behöver barn och ungdomar? När, var och hur? Vilka behov identifieras? Vad har barn för erfarenheter av psykisk ohälsa? Hur tänker de inför framtiden? Finns det oro? Vad upplevde de som stressigt? Hur upplevde de skolmiljön?

» **FLYKTING OCH MIGRATION**

Hur tänker barn om de människor som tvingas på flykt? Vad har de för erfarenheter av hur flyktingmottagandet/flyktingpolitiken fungerar? Vad vet barn om Svenska kyrkans internationella arbete? Har barn erfarenheter av givande/insamling? Har de samlat in? Har de gett? Är det viktigt med den här typen av solidaritetsarbete? Är det viktigt hur barn har det i andra länder?

» **KLIMATARBETET**

Hur tänker barn och unga kring klimatförändringar? Hur uppfattar de vuxenvärldens agerande i klimatfrågan? Känner de oro? Känner de att de kan påverka?

» **EKUMENIK**

Hur tänker barnet kring den andre? Möter de människor med annan religion? På vilket sätt märks det?

SAMTAL/INTERVJUER MED BILDSTÖD

I konsultationen har vi i många möten arbetat med bildstöd för att snabbt komma igång med samtalen och behålla fokus. Vi har inte samtalat om alla särskilda satsningar eller prioriterade områden med alla, utan det har anpassats beroende på barnets intresse och förmåga. Vid intervjuer över nätet så användes inte bildstöd, men det hade mycket väl gått att genomföra om vi haft lite mer förberedelsestid.

Intervjuerna kan liknas vid samtal, där vi visat en bild och ställt frågor som barnen har fått resonera kring, både med varandra och med oss. Vi har främst uppehållit oss kring de områden där det funnits energi och vilja till samtal. Vi har också varit öppna för att låta barnen tala om sådant som är viktigt för dem, även om det inte varit ett prioriterat område. De områden som varit svårast att begripliggöra för de intervjuade barnen i samtalen var "Ekumenik" och "Erkänd partner i samverkan". När det gäller området "Kyrkan som arbetsplats" har vi under arbetets gång alltmer arbetat med dimensionen hur kyrkan fungerar som rekryterande miljö.

Barnet i Svenska kyrkan

Svenska kyrkan är en betydelsefull organisation för barn och ungdomar. Aktiviteterna och gruppverksamheterna spänner över ett stort fält där det ryms förskola, öppen förskola, musikverksamhet, körer, konfirmander, Svenska Kyrkans Unga och café- och fritidsgårdsverksamhet bland mycket annat.

Svenska kyrkan spelar en viktig roll för många barn och ungdomar. Förutom en mängd verksamheter i församlingarna så har kyrkan också stärkt barn och ungas ställning i Svenska kyrkan genom beslutet om sänkt rösträttsålder (1999), beslutet att barnkonsekvensanalys ska vara en del av beredningen av beslut (2012), och genom kyrkans påverkansarbete, olika program, projekt och satsningar.

DOP OCH KONFIRMATION HÖR IHOP MED UTBILDNING OCH INKOMST

Dopet är vägen in i kyrkan och att vara döpt innebär att tillhöra Kristus tillsammans med alla andra döpta. Sedan år 1996 innebär dopet också att den döpte tas upp som medlem i Svenska kyrkan i en formell mening. Totalt döptes 46 190 år 2019, varav drygt 4 000 var tonåringar och uppåt. Det innebär att 40,3 procent av alla barn som föds döps och av de barn som har minst en vårdnadshavare som är medlem i Svenska kyrkan är det 65,9 procent. Detta innebär att dopseden har minskat något över tid.

Detfinnsetsambandmellanutbildning, inkomstochmedlemskap i Svenska kyrkan. I omvärldsrapporten anges att sannolikheten att barnen döps är större om föräldrarna har högre inkomst, är gifta och om fadern är äldre än genomsnittet med lägst en gymnasieutbildning som högsta utbildning.² Det är också vanligare att barnet konfirmeras om föräldrarna är gifta och har högre inkomst. När nu färre barn döps har konfirmanddop blivit allt vanligare särskilt i storstadsområden.³

2. Andreas Sandberg, Ingegerd Sjölin & Josephine Ganebo Skantz (2019), *Dop i förändring. En studie av föräldrars aktiva val och församlingars strategiska doparbete*. Uppsala: Svenska kyrkan.

3. Josephine Ganebo Skantz (2019), s. 32–37. Andreas Sandberg, Ingegerd Sjölin & Josephine Ganebo Skantz (2019), kapitel 5.

BARN OCH UNGA I SVENSKA KYRKANS VERKSAMHET

Svenska kyrkans statistikdatabas innehåller en mängd uppgifter om Svenska kyrkans olika verksamheter. I den här rapporten jämförs barns och ungas deltagande i församlingarnas arbete år 2008 med 2018. I kyrkostatistiken delas deltagarna in i två kategorier, "Medlemmar i gruppverksamhet" och "Besökare i öppen verksamhet". Ett riktmärke för att avgöra om deltagandet är regelbundet är om till exempel en deltagarlista upprättas över antalet unika individer – men församlingen avgör själv vad som kan betraktas som regelbundet.

TABELL 1 BARN/UNGDOM/KONFIRMAND 2008–2018

Barn 0–3 år	2008	2018
Öppen verksamhet	926 011	568 657
Gruppverksamhet	35 428	20 594
Typ av verksamhet	Öppen förskola, sångstunder, babyrytmik och liknande. Barnet kommer tillsammans med vårdnadshavare. Förskola ej inräknad. Hit räknas också förskoleklassers besök vid t.ex. jul- och påskvandringar.	
Barn 4–6 år		
Öppen verksamhet	312 751	224 872
Gruppverksamhet	15 083	14 083
Typ av verksamhet	Varianter av öppen förskola, skapandegrupper, pyssel, sång med mera. Barnet kommer tillsammans med vårdnadshavaren men vårdnadshavaren är inte alltid delaktig i själva aktiviteterna.	
Barn 7–9 år		
Öppen verksamhet	270 615	219 400
Gruppverksamhet	31 866	28 468
Typ av verksamheter	Fritidsverksamhet, scouting, skapande grupper, musicerande, sång, pyssel och lek, barnkör	
Barn 10–12 år		
Öppen verksamhet	243 502	167 748
Gruppverksamhet	24 000	20 539
Typ av verksamhet	Fritidsverksamhet, scouting, skapande grupper, musicerande, sång, pyssel och lek, barnkör	
Barn 13–15 år		
Öppen verksamhet	224 022	137 800
Gruppverksamhet	14 937	12 224
Typ av verksamhet	Svenska Kyrkans Unga, tematiska samtalskvällar, filmklubbar, musikverksamhet med mera	
Konfirmand	41 795	26 658
Barn/ungdom 16–19 år		
Öppen verksamhet	156 772	102 953
Gruppverksamhet	11 858	9 567
Typ av verksamhet	Svenska Kyrkans Unga, tematiska samtalskvällar, filmklubbar, musikverksamhet m.m.	

Av tabell 1 framgår att både antalet barn och unga i regelbunden och öppen verksamhet har minskat betydligt under det senaste decenniet. Den genomsnittliga minskningen i alla verksamheter och åldersgrupper är drygt 34 %. Den verksamhet som tappat mest i absoluta tal är öppen verksamhet 0–3 år.

Svenska kyrkan är inne i en omvandlingsfas där antalet medlemmar minskar. Detta påverkar också barn och ungdomsverksamheten. Men verksamheten påverkas också av antal födda barn, tillgång till förskola, arbetslöshet och hur lång föräldraledighet som tas ut under barnets tre första år. Hur många vårdnadshavare har möjlighet att ta sitt barn till en kyrklig verksamhet? Maxtaxereformen, som beslutades av riksdagen år 2000 (trädde i kraft 1 januari 2002), innebar att det sattes ett tak för hur höga avgifter en kommun har rätt att ta ut i förskola, familjedaghem och fritidshem. Dessutom infördes allmän avgiftsfri förskola för 4–5-åringar, samtidigt som barn till arbetslösa och föräldralediga fick tillgång till förskolan (15 tim/vecka). Maxtaxan gjorde att församlingsverksamhet som t.ex. kyrkans barntimmar i stort sett försvann.

Svenska kyrkan driver idag drygt 100 förskoleenheter, där det uppskattningsvis finns drygt 4 000 barn. Verksamheten omsätter c: a 400 miljoner kronor/år. Kommunerna har i omgångar fått skärpta krav när det gäller platsgaranti och kötid, vilket påverkar annan verksamhet som riktar sig till barn i förskoleåldern.

Den nya skollagen som började gälla 2011 innehöll formuleringar kring konfessionalitet. I skola med offentlig huvudman (kommun, landsting) ska det inte förekomma några konfessionella inslag i vare sig i undervisningen eller utbildningen. Detta medförde att kontakten mellan kyrka och skola förändrades när det inte längre var självklart att kyrkans personal skulle finnas som extra resurser i skolan (2011 besöktes drygt 2 000 grupper/klasser, 2018 var den siffran 762). Många församlingar har valt att utveckla kontakten med skolan genom att ta fram programerbjudanden i form av fördjupningsmoment för skolans undervisning. Uppskattningsvis besöker 350 000–400 000 barn i förskolor och elever i grundskola en kyrkobyggnad varje år.

GRUPPER OCH LEDARE

Alla grupper (öppen verksamhet och gruppverksamhet samt konfirmand) minskar över perioden, även om det finns skillnader i minskningen mellan stiftet. Öppen verksamhet och gruppverksamheten har minskat med drygt 35 %. Antalet anställda barn och ungdomsledare minskade inte i samma omfattning som antalet deltagare under perioden. 2008 arbetade 7 129 personer som barn- och ungdomsledare, 2018 var siffran 6 792 (en minskning med knappt 5 %). Antalet frivilliga ledare

ökade under perioden från 14 066 till 14 299. Antalet konfirmandfaddrar/unga ledare ökade från 9 595 till 10 247.

VARFÖR LÄMNAR UNGA KYRKAN?

I kyrkokansliets omvärldsrapport anges att ”avsaknad av tro” är det vanligaste motivet till att lämna Svenska kyrkan. Rapporten redovisar att unga lämnar Svenska kyrkan i högre grad än äldre, men också i högre grad än vad unga vuxna gjorde före 2016. I rapporten dras slutsatsen att detta är en del av en global trend där gudstro och religiösa praktiker bland unga, med några få undantag, minskar.⁴ Västeuropeiska kristna kyrkor tappar mest.⁵

Utifrån nya prognoser beräknas Svenska kyrkans medlemsantal 2030 vara 4,7 miljoner, vilket är 200 000 färre än tidigare prognoser. Enligt denna prognos kommer den enda åldersgrupp som ökar vara de över 80 år.⁶

EXISTENTIELLA FRÅGOR

Omvärldsrapporten konstaterar att det finns ett stort intresse och utrymme för religion på teater, i film, museer och scen-samtal. Unga möter religion främst via medier och i skolans undervisning. En tanke som förs fram av flera personer som arbetar med barn och unga, är att barn och unga bearbetar sina livsfrågor framförallt med varandra och i kulturella uttrycksformer (musik, film, dataspel). I denna utveckling blir de ur ett perspektiv utelämnade åt varandra och åt kommersiella krafter i sökandet efter livsmening och hopp. Samtidigt kan det förstås innebära ökad valfrihet och autonomi. Omvärldsrapporten beskriver detta som något som kan ”tolkas som att religion som socialt fenomen har blivit en del av en flytande modernitet”⁷. Sökandet efter andlighet sker på arenor som historiskt inte har förknippats med det religiösa fältet.⁸

BARN OCH UNGA I VÄSTERÅS PASTORAT

Sedan 2014 finns Västerås pastorat som består av 13 församlingar fördelade på fyra pastorala områden. En domprost och fyra områdeschefer. Västerås pastorat bedriver ett omfattande arbete med barn och unga där barn och unga på flera sätt lyfts fram. Varje år genomför pastoratet större och påkostade event där alla blivande konfirmander bjuds in. 2015 togs beslutet att all barn- och ungdomsverksamhet ska vara avgiftsfri. Dessutom fördelas

4. PEW research centre 2018, ”The Age Gap in Religion Around the World”, <https://www.pewforum.org/2018/06/13/the-age-gap-in-religion-around-the-world/>, s. 6. Undantag är bl.a. Tchad och Ghana.

5. Svenska kyrkans omvärldsrapport, <http://statistik.svenskakyrkan.se/statistiksidor/App/#/rapport/publikationer>. Conference paper ISSR 2019 av Roberta Ricucci & Franco Garelli, ”Walking away from religion. Young atheist in the timelight”.

6. Patrik Svensson (2019), ”Svenska kyrkans medlemmar”, *Nyckeln till Svenska kyrkan*, s. 75–87.

7. Zygmunt Bauman (2000), *Liquid Modernity*. Polity Press.

8. Denna utveckling undersöks och diskuteras i en katolsk nederländsk kontext i Kees de Groot (2019), *The Liquidation of the Church*.

en del av ekonomin till delar av pastoratet där det finns fler barn och unga och till områden där barn och unga är särskilt utsatta. Till detta ska läggas en arbetsgrupp som kontinuerligt följer kyrkorådets ärenden och skriver barnkonsekvensanalyser på de beslut som ska fattas.

Undersökningen har framförallt gjorts i pastoratets västra område i församlingarna Västerås Barkarö, Dingtuna- Lillhärad, Rytterne och Bäckby. Befolkningen utgörs till stor del av barnfamiljer och över 90% bor i småhus. Dessa församlingar har klart högre förvärvsinkomster och lägre ohälsotal, jämfört med pastoratet. En mycket låg andel lever i t.ex. ekonomisk utsatthet.⁹ Kopplingen till svenska kyrkan är starkare här än i andra delar av kommunen. 2018 var kyrkotillhörigheten 78,5%, vilket kan jämföras med pastoratet som helhet där siffran är drygt 55%. Boende i församlingarna utgörs av människor som är etablerade på både bostads- och arbetsmarknaden.

I Bäckby är situationen en annan. Här ligger genomsnittsinkomsten under genomsnittet för kommunen. Andelen med utländsk bakgrund 2010 låg på över 40%. Arbetslösheten ligger över kommunsnittet liksom ohälsotalen.¹⁰

9. Rapport om välfärdsindikatorer, Västerås stad 2016-09-07

10. <https://statistik.vasteras.se/pxweb/sv/?rxid=e7f96b3b-098b-40ad-a5e3-1d6da6006a43>

Programmet för lärande och undervisning

Programmet för lärande och undervisning är en långsiktig förstärkning av och samling kring kyrkans undervisningsuppdrag, utifrån en gemensam krismedvetenhet. Programmet är en betydande satsning i V & E 2021–2023 och uppgiften för nationell nivå blir att etablera, driva och ta ansvar för ett arbete med lärande och undervisning enligt de tre linjer som beskrivs i det följande.

Programmet för lärande och undervisning har i tre huvudlinjer:

1. stödja arbetet i stift och församlingar,
2. utveckla en digital plattform med två ingångar/grenar, samt
3. utveckla stöd till insatser i offentligheten/det offentliga samtalet

I Programmet för lärande och undervisning är undervisningsuppdraget i fokus. Barn och ungdomar har getts ett särskilt fokus. Programmet utgår från de tre perspektiv som ofta finns med när religionsundervisning (religious education) diskuteras i en europeisk kontext. Undervisning OM religionen är sådant vi förknippar med skolans religionsundervisning, undervisningsstoffet kan utgöras av fakta om religiös dogmatik,

Det är viktigt att få med sig de rätta värderingarna... hur vi är mot varandra

Vårdnadshavare till barn 10 månader

historia och etik. Undervisning FRÅN religionen, är den typen av kunskaper/värden som religiösa traditioner utvecklat och förvaltat och som vi lär oss från (t.ex. budorden osv). TILL religionen syftar på ett mer transformativt lärande, där kunskaper/värden förändrar den som undervisas/lär sig.

KYRKAN STÅR FÖR DE RÄTTA VÄRDERINGARNA

I mötet med de yngsta barnen och deras vårdnadshavare har samtalen till stor del handlat om de värderingar de upplever att Svenska kyrkan står för.

Vårdnadshavarna beskrev att församlingen var rätt likformig utifrån sociala, ekonomiska och kulturella dimensioner. De såg en fara i att deras barn inte får tillräckliga erfarenheter av att möta "den andre", erfarenheter som de bedömde vara viktiga längre fram i livet.

I samtalen framkom att de har stor ett förtroende för Svenska kyrkans förmåga att stå upp för värderingar. Värderingar som har att göra med alla människors lika värde, respekt och tolerans för det som är annorlunda. Däremot kopplade ingen av de vid intervjuade, vid detta tillfälle, ihop denna värdegrund med Svenska kyrkans tradition och lära.

ATT UPPLEVA OCH LÄRA TILLSAMMANS

Under ett våra samtal med vårdnadshavare och barn, så finns också ett syskon med. Barnet är fyra år (ska fylla fem) och tycker att samtalet drar ut på tiden. I en intilliggande lokal pågår en avslutande sångstund med de övriga vårdnadshavarna och barnen på den öppna förskolan.

–Mamma, får jag gå dit där dom sjunger?
 –Ja, det får du, du kan ta den vägen.
 Vårdnadshavaren pekar på en dörr och barnet går iväg, efter en kort
 stund kommer barnet tillbaka.
 –Mamma...kan jag inte gå med dig...
 –Jag vill prata klart först...jag kommer sen.
 Barnet går iväg, men kommer tillbaka nästan omgående.
 –Skynda dig de sjunger slut nu... Mamma, nu gör dom nåt som jag vill
 se med dig.

Dialogen kan förstås utifrån en rad olika perspektiv. Det finns en sida som kan handla om ett barn som söker mammans uppmärksamhet och närhet. En annan sida kan handla om att barnet försöker bryta en utdragen och meningslös aktivitet (lyssna på när mamma pratar med andra vuxna). Men dialogen kan också handla om precis det som faktiskt sägs. Barnet kanske vill delta på sångstunden och vill göra det tillsammans med mamman.

SVENSKA KYRKANS PEDAGOGIK

Det finns så klart en mängd olika pedagogiska utgångspunkter i en stor organisation som Svenska kyrkan. Samtidigt finns det identifierbara gemensamma drag, pedagogiska utgångspunkter som delas av många. En sådan utgångspunkt kan vara att lärandet är avhängigt hur individen upplever tillhörighet och känner sig trygg i gruppen. I skolans läroplaner blir detta tydligt redan i Lgr 69, där det skrivs om gemenskapens betydelse.

"I en demokratisk skola måste gemenskapskänsla, samarbete, medansvar och självdisciplin vara riktpunkter för arbetet, eftersom detta bland annat syftar till att främja elevernas sociala utveckling. Den inövning av sociala vanor och attityder, som betyder så mycket för elevens framtida anpassning i samhället, sker bäst i klasser som erbjuder en mångsidig social miljö, i vilken ett gott gemenskapsförhållande råder."¹¹

Svenska kyrkan har på många sätt anammat och förstärkt detta synsätt, inte minst via Sensus studieförbund och folkhögskolorna som under lång tid varit huvudmän för folkhögskolor som utbildat både församlingsassistenter och pedagoger. Konfirmandriktlinjerna från 1978 fångar upp denna tanke i ett fast grepp då konfirmandundervisningen skulle bli mer livsfrågeorienterad och utgå från konfirmandernas behov, jämfört med tidigare då kunskapsstoffet och läraren var undervisningens centrum.

Begreppet samlärande används ibland för att beskriva denna utgångspunkt och själva poängen är att lärande alltid sker i sammanhang och relationer. Resonemanget öppnar upp för att

11. Lgr 69, s 17, Skolöverstyrelsen 1969

lärande inte bara sker från lärare till elever utan lärande sker också mellan gruppdeltagarna och att det sker i processer som pågår hela tiden.

När konfirmander berättar om sin konfirmationstid brukar många nämna just konfirmandlägret som särskilt betydelsefullt. Utifrån ett lärandeperspektiv är "läger" en gynnsam pedagogisk konstruktion av flera anledningar, inte minst därför att den utsträckt tiden ger utrymme att integrera nya kunskaper. Den sociala gemenskapen möjliggör samlärande. Kunskapsstoffet kan gestaltas och ta sig konkreta uttryck i hur vi är mot varandra.

Samtidigt kräver det att den vuxna har förmåga att se och förstå vart barnet befinner sig dessa pågående processer och en beredskap för att lärande sker hela tiden, även i sådant som kanske inte var planerat. Det blir också viktigt med trovärdigheten, att göra det som sägs, vilket kräver goda relationer i arbetslaget och medarbetare som är engagerade i uppgiften.

Intervjuare: Vad har varit bra med konfirmationen?

Konfirmand 1: Jag tycker vi har fått bra sammanhållning i gruppen

Konfirmand 2: ...innan jag började så hade man hört mycket fördomar och så där...

Intervjuare: Vad var du rädd för att det skulle bli?

Konfirmand 2: Nä, men typ att det skulle vara tråkigt ... och att det skulle vara mycket prat om tråkiga saker typ ...

Intervjuare: Hur skulle det vara om det var tråkigt?

Konfirmand 2: Typ som i skolan när det är som tråkigast.

ATT VARA MED, SE OCH HÖRA!

I en grupperna samtalande vi om vilka erfarenheter de hade av bröllop, begravning och dop i kyrkan. Ett av barnen var uppväxt i ett muslimskt land och kunde berätta detaljrikt om begravningar och bröllop. Hur ledsna och glada de hade varit. Hur det kunde vara olika från gång till gång.

Respektera att det finns andra människor. Det tror jag man gör här (i Svenska kyrkan). På mitt jobb är vi ganska lika, vi har samma uppfattningar om hur det ska vara. Även på dagis är det samma sak, vi är rätt lika vi som hämtar och lämnar.

Vårdnadshavare till barn 10 månader

Jag har varit på begravning många gånger i mitt hemland ... kommer ihåg en gång när vi begravde min kusin, då var det ingen sten, bara jord. Jag brukar säga ord från koranen vid begravningar.

Barn, 10 år

Att bli förtrogen med religion handlar till stor del om att vara med när religionen tar sig konkreta uttryck och är meningsbärande. Det är inte så att det här barnet "kan mer" om sin religion än etniskt svenska barn som är födda och uppväxta i Sverige. Den stora skillnaden handlar om erfarenheten av att ha varit med, sett och hört. I kulturer där livets hög- och sorgetider kopplas till religion och där det förutsätts att släkten/familjen är med, får barnet snabbt egna bilder, tankar och språk för det som har att göra med existensen kopplat till livets olika skeenden.

Det går att öka kunskaper, kanske till och med utveckla någon slags förståelse av religion, genom information, men förtrogenhet växer bäst i själva deltagandet. I vilken grad finns barn med i kring de kyrkliga handlingarna i Sverige? Hur tänker vårdnadshavare om att ta med barn till de kyrkliga handlingarna? Vilka församlingsverksamheter bjuder in både barn, vuxna och äldre?

LÄRANDE MELLAN BARN

Barn 10 år: Är Gud pappa till alla barn?

Barn 9 år: Gud är ju pappa till oss ... som extra, extra, extra, superextra pappa.

Intervjuaren: Kan Gud vara en mamma?

Barn 10 år: Ja, Adam och Eva är ju som en familj ... och så aporna.

Ett barn har att förhålla sig till olika sorters fakta, kunskaper och "sanningar". För det yngre barnet är ibland både svårt och komplicerat att värdera kunskap och källor. I dialogen kan vi se hur det ena barnet (9-åringen) försöker hjälpa sin kamrat att förstå begreppet Gud och skapelseberättelsen.

RELIGIONEN I SKOLANS LÄROPLANER

Kristendomen har fortfarande en särställning i de gällande läroplanerna för grundskolan (2011, reviderad 2018), vilket betyder att fler lektionstimmar ägnas åt kristendomen jämfört med andra religioner. I kursplanens centrala innehåll, för årskurs 1–3, anges att eleverna ska lära sig om kristendomens roll i skolan och på hemorten förr i tiden och få kännedom om religioner och platser för religionsutövning i närområdet. I årskurs 4–6 ska

eleverna bland annat lära sig mer om kristendomens betydelse för värderingar och kultur i det svenska samhället förr och nu, samt om kristna högtider och traditioner med koppling till kyrkoåret, till exempel sånger och psalmer.

I årskurs 7–9 ska eleverna förstå centrala tankegångar och urkunder inom kristendomen samt utmärkande drag för kristendomens tre stora inriktningar: protestantism, katolicism och ortodoxi. Eleverna ska också kunna föra resonemang kring utvecklingen från enhetskyrka till religiös mångfald och sekularisering samt reflektera över religioner och ställningstagande i sociala frågor som rör till exempel sexualitet och jämställdhet.

REFLEKTION

I undervisningssituationer kan lärande uppstå till följd av vad någon planerat och med avseende på ett särskilt kunskapsstoff. Men det sker också ett lärande i sammanhang, i relationer och i situationer som inte planerats som just undervisning.

Förtrogenhet med Svenska kyrkans liv, lära och tradition är något mer än att ha kunskaper om gudstjänster, dogmatik och historia. Det handlar om att barnet får vara med, se och höra.

Många konfirmander uppgav att det var en skillnad i formen för lärande i konfirmationsundervisningen jämfört med skolan och att kyrkan förmåga att skapa gemenskap i lärandet var positiv.

Det finns en förväntan att Svenska kyrkan i mötet med barn och familjer står stadigt i det som rör människans oöverskådbara värde, tolerans och respekt gentemot det som är annorlunda.

Kyrkan som arbetsplats

I Svenska kyrkan arbetar drygt 21 000 människor. Utifrån den statistik Svenska kyrkans arbetsorganisation presenterade för 2018 fördelas arbetsuppgifterna i två hälfter.¹² Den ena halvan arbetar med administrativa uppgifter, mark- och fastighetsförvaltning. Den andra halvan arbetar med församlings- och främjandeuppgifter.

Intervjuare: Känner du till någon mer som arbetar i kyrkan?

Barn 9 år: Det finns någon som heter Sara ... som jobbar med After-school.

De flesta barn vi samtalat med har vaga föreställningar om vad kyrkan kan erbjuda som framtida arbetsplats. När barn fick titta på bilder på kyrkliga företrädare, var det svårt att veta vilka de var. Den enda som några barn prickade in var biskopen i Västerås.

Intervjuare: Behöver man vara på något särskilt sätt för att jobba i kyrkan?

Konfirmand 1: Jag vet inte

Konfirmand 2: Jag tror det, jag tror man måste ... man kan inte hålla på att svära och så måste man vara lugn. Och är man präst måste man väl tro på det ...?"

De flesta barn känner inte till andra yrken i Svenska kyrkan än de yrken de kommer i kontakt med genom sitt deltagande i församlingsverksamheten. Urrekryteringssynpunkt är det viktigt att tidigt få möta fler yrkeskategorier än bara barn-/ungdomsledare och pedagog. Särskilt viktigt är det när det gäller yrken som har lång startsträcka (t.ex. kyrkomusiker) eller tjänster som har att göra med livsstil och identitet (präst och diakon).

När vi intervjuade konfirmander blev det tydligt att de yrken de själva kunde tänka sig arbeta med var också yrken som de på olika sätt hade kommit i kontakt med. Under just de här ungdomarnas konfirmandtid har det funnits en vaktmästare som de kommit i kontakt med och några ungdomar har också fått

¹² <https://www.svenskakyrkan.se/arbetsgivare/lonestatistik-2018>

vara med vid klockringningar och liknande. De har också haft besök av en begravningsentreprenör som berättat om vad det yrket innebär. Båda dessa yrken kom också upp när samtalen handlade om framtida yrkesliv kopplat till kyrkan.

Konfirmand: Jag har tänkt att bli någon slags polis ...

Intervjuare: Hur blir man polis?

Konfirmand: Jag har läst lite på internet och så ...

Intervjuare: Vet du hur det är att vara polis?

Konfirmand: Mina grannar är poliser så jag vet en del ...

En konfirmandledare som är 17 år nämner också ett möte med stiftets biskop som haft betydelse för konfirmandledaren tankar kring det framtida yrkeslivet.

Konfirmandledare: Just nu extrajobbar jag på ett hotell, drömmen skulle kanske vara något inom det ... Men om jag ska plugga vidare ... kanske religionskunskap.

Intervjuare: Det var biskopen som tyckte det?

Konfirmandledare: Ja.

Intervjuare: Vad tänkte du då?

Konfirmandledare: Han måste ju skämta, men sedan blev han mer och mer seriös och då tänkte jag han kanske menar allvar ändå ...

FORMER FÖR DET FRAMTIDA ARBETSLIVET

Statens medieråd genomför regelbundna undersökningar om barn och ungas medievanor. Rapporten Unga och medier 2019, bygger på 5 000 enkätutskick (svarsfrekvensen drygt 32 procent) och hade fokus på medievanor och attityder kring medier hos barn 9–18 år.¹³ I rapporten ställs intressanta frågor, bland annat diskuteras om det överhuvudtaget går att prata om medieanvändning och IT som en särskild aktivitet. Är det fortfarande meningsfullt att prata om digital och verklig vardag? Vilket ansvar har vuxna – och för vad?

Rapporten visar att IT numera är integrerat i barnet hela livsfas. IT är ingen avskild aktivitet som någon kan "ägnas åt", sluta eller börja med. Rapporten konstaterar att sedan 2016 är den smarta mobilen att betrakta som en etablerad medieteknik bland svenska barn. Redan 2016 hade nästan 90 % av alla 11 åringar en smart mobil. Från 12 år och uppåt är det nästan 100 procent.

För de barn som är födda 2002 och framåt är inte den stora frågan på vilket sätt livet förändras när det integreras med IT. Snarare handlar den om hur man lever ett liv med de möjligheter och hot, "bra" och "dåligt", som följer med IT-utvecklingen?

¹³ Unga och medier 2019, Statens medieråd, 2019

I samtalen kring IT pratade vi en hel del om hur barn hanterar pengar och olika betalningsätt. Vi mötte många barn i 8–10 års-åldern, en ålder då vissa barn har tagit steget in i vuxenvärldens sätt att hantera pengar med bankkort och mobilt bank-id. Andra barn hade fysiska pengar och en tredje grupp låg mittemellan – de använde pengar men hade tillgång till bankkort och mobilt bank-id genom vårdnadshavarna (barnen fick låna vårdnadshavarnas bankkort).

Intervjuare: Hur gör ni med pengar och när man måste betala för något?

Barn 9 år: Jag har bankkort.

Intervjuare: Har du mobilt bank-id också?

Barn 9 år: Ja.

Barn 10 år: Jag brukar ha kontanter, eller låna mammas eller pappas kort.

Barn 9 år: Om jag typ städar mitt rum och så, då får jag pengar.

Intervjuare: Får du det överfört?"

Barn 9 år: Ja.

Intervjuare: Och du får kontanter?

Barn 10 år: Igår tappade jag en tand och då fick jag en tia.

Utvecklingen mot elektroniska betalningsätt har gått mycket snabbt och det är tydligt att bankers rekommendationer (när det är lämpligt för barn att ha bankkort) går neråt i åldrarna. Att ha bankkort, mobilt-bank-id, Swish, är viktigt även för barnet. Att kunna sköta ekonomin elektroniskt med sin mobiltelefon ger fördelar men innebär också ett ansvar och en utsatthet. Även om t.ex. internetköp inte är giltiga om barnet är under 18 år, så är det i praktiken mycket svårt att häva den typen av köp. Barn är utsatta för en betydande rånrisk och antalet barn som blivit rånade ökade 2019 med 31 procent.¹⁴

REFLEKTION

Barn vill gärna arbeta med något yrke som de har kommit i kontakt med, antingen genom föräldrarna men också genom grannar, kompisar eller på andra sätt fått inblick i.

Svenska kyrkan står inför stora rekryteringsbehov de närmaste åren och det är viktigt att barnet får kännedom om hur den svenskkyrkliga arbetsmarknaden ser ut.

Många tjänster som behövs i en församling har lång startsträcka och därför behöver barnet tidigt komma i kontakt/få kännedom om dessa yrken/tjänster.

14. Nästan 2 500 barn utsattes för rån 2019. Kriminalstatistik 2019 Anmällda brott, Preliminär statistik, Brottförebyggande rådet 2019.

Det är bra att Svenska kyrkan uttryckt en vilja att barn- och ungdomsverksamheten ska vara avgiftsfri och det är viktigt att uppmärksamma hur betalsättet (tillgång till mobilt bank-id) kan fungera som marginaliserande. I Västerås pastorat är verksamheten för barn och unga avgiftsfri.

Barn är utsatta både i den fysiska verkligheten och i den digitala. Antalet rån mot barn har ökade med över 30 procent 2019.

Erkänd partner i samverkan

Att prata med barnen om "kyrkan på andra arenor" visade sig bli komplicerat. En förklaring kan vara att de inte hade kommit i kontakt med kyrkan någon annanstans än i kyrkans egen verksamhet, men det kan också vara så att de inte uppfattat att de mött kyrkan på någon "annan arena". Ingången i samtalen fick bli om de tyckte att kyrkan hade något värdefullt/fint som de tyckte att andra också borde känna till. Liksom när vi samtalade om undervisning kom samtalen snabbt in på värderingar. Det är viktigt att kyrkan står upp för människovärdets okränkbarhet, solidaritet med de svaga och utsatta, respekt och tolerans för de som tänker och tror annorlunda.

Många av de barn och vårdnadshavare vi träffade upplevde inte att den verksamhet de var deltagare i var särskilt "kyrklig". Att det inte "märktes så mycket" att det var en verksamhet som bedrevs av Svenska kyrkan.

Man pratar om Jesus och så sjunger man några sånger ...

Barn 10 år

Det finns svårigheter i ett begrepp som "kyrklig", då det inte alldeles självklart vad som avses. Det kan också vara svårt för en deltagare att identifiera det som är "kyrkligt" i en verksamhet. Kanske tänker individen inte på att samlingen eller vad det kan vara inleds med en kort bön eller att det finns någon slags sändningsritual (som då kan se ut på lite olika sätt, men som ofta innehåller en välsignelse).

Många konfirmander sa att konfirmationsundervisningen inte var som de trodde, utan mycket roligare. Det är framförallt gemenskap som framhålls. Att de har känt sig trygga i gruppen och att alla beretts möjlighet att delta utifrån sina egna förutsättningar.

REFLEKTION

Kyrkan var en bra plats att vara på och barn tyckte om att vara där.

Barnen upplevde kyrkan (och sitt deltagande i församlingsverksamhet) främst ur ett gemenskapsperspektiv.

Det var svårt för barn att prata om vad kyrkan skulle kunna bidra med på andra arenor, kanske kräver det mer kännedom om den "egna arenan".

Barn och ungdomsdiakoni

Regeringen gav Forte (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd) uppdraget att kartlägga och sammanfatta svensk forskning om ungdomar från 2008 till 2016. Rapporten har fokus på följande områden: ekonomiska villkor, boende, utbildning, sysselsättning, hälsa, fritid, inflytande och delaktighet samt brottslighet och utsatthet för brott.¹⁵ Rapporten hämtar uppgifter främst från statliga myndigheter, organisationer och från vetenskapligt granskade forskningsstudier. Rapporten visar att majoriteten av ungdomar och unga vuxna i Sverige har goda uppväxt- och levnadsvillkor. De senaste 20 årens förbättrade ekonomiska förutsättningar har också kommit barn och ungdomar till del. Samtidigt har den fattigaste andelen av befolkningen blivit större och dessa har inte kunnat ta del av den generella förbättringen. De ojämlika villkoren kan vi förmoda förstärks ytterligare när samhället går igenom ekonomiska kriser och befinner sig i lågkonjunktur.

Rapporten hävdar att låg ekonomisk standard påverkar ungdomars och unga vuxnas övriga levnadsvillkor negativt med bland annat ökad risk för fysisk och psykisk ohälsa, bristfälliga relationer till vänner och föräldrar, kriminalitet, utsatthet för brott och otrygghet, trångboddhet, låga studieresultat, arbetslöshet, bidragsberoende och ingripanden av den sociala barnavården.

PSYKISK OHÄLSA BLAND BARN OCH UNGA

Under 2019 genomförde kyrkokansliet en kartläggning om församlingarnas och stiftens arbete för att förebygga psykisk ohälsa och suicid. Kartläggningen var ett uppdrag med anledning av Km 2018:81 och rapporterades till Kyrkostyrelsens AU den 5 februari 2020. I kartläggningen redovisades ett avsnitt om barn och ungas psykiska ohälsa. Allt fler barn och unga i Sverige lider av psykisk ohälsa. Sedan mitten av 1980-talet har andelen unga som uppger att de har återkommande psykosomatiska symtom fördubblats, och nästan hälften av 15-åringarna har denna typ av besvär.¹⁶

15. Ungdomars och unga vuxnas levnadsvillkor i Sverige – En kunskapsöversikt med fokus på ojämlikhet · Disa Bergnehr och Sofia Enell · ISBN: 978-91-88561-13-8

16. Svenska kyrkans arbete med psykisk ohälsa och suicid (Svenska kyrkans nationella nivå, Peter Ekman och Monika Oscarsson, 2020)

När jag började gå i gudstjänster och så, så har det typ hjälpt mig i vardagen, jag mår bättre av det. Det ger mig en positiv känsla. Om man har haft en jobbig dag, så har det typ hjälpt mig ... om man har mått lite dåligt.

Konfirmand

Bris årsrapport 2019 bygger på 77 500 telefonsamtal, chattar och e-post från barn och unga till Bris under åren 2016–2018, och tar upp de 10 vanligaste ämnena som barn och unga söker stöd för. Det är allt från psykisk ohälsa, familjekonflikter, funderingar kring att vara ung, till kärlek och vänner. Bris uppger att allvarsgraden i samtalen ökar, och självmordstankar är vanliga. De senaste tre åren har samtalen om självmordstankar ökat med 66 procent, självdestruktivitet med 64 procent och ätstörningar med 47 procent. Många barn uppger att det är svårt att få hjälp.¹⁷

17. <https://www.bris.se/om-bris/press-och-opinion/pressmeddelanden/ny-arsrapport-allt-fler-barn-soker-stod-hos-bris/>

Intervjuare: Vad gör man om någon mår dåligt?

Konfirmand: Man kan ju försöka prata med den som mår dåligt och få den (personen) på andra tankar ...

Intervjuare: Vilken typ av hjälp kan man få?

Konfirmand: Man kan prata med skolkurator, till exempel.

Intervjuare: Finns det någon mer?

Konfirmand: Ja, sina föräldrar, kompisar eller någon lärare på skolan som man känner sig trygg med.

Folkhälsomyndigheten skiljer på psykiatrisk ohälsa (som kräver mer intensiva vårdinsatser inom psykiatrin) och nedsatt psykiskt välbefinnande, men det är fortfarande inte enkelt att konstatera när det ena övergår till det andra. De barn och unga som söker vård har relativt kort sjukdomshistorik, där vanliga ”tonårsbesvär” ska filtreras bort och en stor del av bedömningen baseras patientens egna beskrivningar av sitt tillstånd.

”Andelen unga i åldern 16–24 år med psykiska symtom i form av ängslan, oro eller ångest har ökat från 20,5 procent 2008–2009 till 28 procent 2014–2015. Ökningen gäller både killar och tjejer, men det är betydligt vanligare att tjejer uppger psykiska symtom än att killar gör det – 34 procent av tjejerna och 23 procent av killarna angav psykiska symtom 2014–15.”¹⁸

En registerstudie vid Karolinska institutet, publicerad i Läkartidningen (Lakartidningen.se 2018-08-08) visar att förskrivningen av bensodiazepiner (ångestlösnande läkemedel) har ökat med 22 procent i åldersgruppen 0–24 år mellan 2006 och 2013. Det handlar om över 100 000 individer upp till 24 år som har fått preparaten, och i många fall har förskrivningen pågått över lång tid, uppges det.

VARFÖR ÖKAR DEN PSYKISK OHÄLSAN BLAND UNGA?

Folkhälsomyndigheten har undersökt vilka faktorer som kan ha påverkat ökningen av den psykiska ohälsan under perioden 1985–2014. Myndigheten pekar på faktorer som handlar om brister i skolans funktion (betygsstress och liknande) och en större medvetenhet om de ökade kraven på arbetsmarknaden.¹⁹

Konfirmand 1: Godkänt i matte, svenska, engelska måste man ha i alla fall ...

Intervjuare: Vad är svårast?

Konfirmand 1: Matte och kanske också svenskan också ...

Konfirmand 2: Jag kan inte läsa en bok för jag kommer inte ihåg nånting ...

18. <https://www.mucf.se/aktuellt/nya-siffror-psykisk-ohalsa-okar-bland-unga>

19. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livs villkor-levnadsvanor/psykisk-halsa-och-suicidprevention/>

Intervjuare: Känns det outhärligt?

Konfirmand 2: Vad är det?

Intervjuare: Att det är som ett berg man inte kommer över ...

Konfirmand 2: Jag vet inte, just nu har godkänt i svenska i alla fall.

Intervjuare: Vad är det värsta som kan hända?

Konfirmand 1: Att man får gå om en klass.

BARN OCH VÅRDNADSHAVARE

Psykosomatiska symtom är vanligare bland barn och unga som uppger att de har svårt för att prata med sina föräldrar om bekymmer. Det har inte skett någon ökning av andelen unga som har svårt att prata med sina föräldrar sedan 1980-talet, vilket tyder på att detta inte behöver vara anledningen till ökningen av psykisk ohälsa. Inte heller finns något som tyder på att barn som vuxit upp med växelvis boende skulle vara mer otrygga än andra barngrupper.²⁰

PSYKISK OHÄLSA OCH EKONOMI

Enligt Folkhälsomyndigheten är psykosomatiska symtom vanligare bland elever som uppger att familjen inte har det bra ekonomiskt ställt, jämfört med dem som uppger att de har det bra. Andelen personer med låg ekonomisk standard ökade från 10 procent 2005 till 14 procent 2016. Den halva av befolkningen som har lägst inkomst hade 2016 cirka 29 procent av den totala disponibla inkomsten i Sverige. År 2005 var andelen 32 procent, vilket innebär att de ekonomiska klyftorna har ökat. Utrikes födda är överrepresenterade bland dem som har en lägre ekonomisk standard.²¹

REFLEKTION

Många barn har erfarenheter av att själva må dåligt eller att en kompis mår dåligt.

Ekonomiska förutsättningar påverkar den psykiska hälsan.

Barn hänvisar ofta till skolkurator när de anger var man kan få hjälp om man mår dåligt (viktigt att det finns en sådan).

Alla barn säger att det är viktigt att prata med någon (förälder, kompis, lärare eller annan viktig vuxen) om man mår dåligt.

Skolan anges ofta som en källa för stress och oro (prov och betyg)

20. <http://www.vetenskaphalsa.se/skilsmassobarn-mer-reflekterande/>

21. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/hushallens-ekonomi/inkomster-och-inkomstfordelning/inkomster-och-skatter/pong/statistiknyhet/slutliga-inkomster-och-skatter-2016/>

Flykting och migration

Vårt samtal med barnen började med att vi visade en bild på en tiggare utanför en ICA-butik. Alla barn förstod direkt vad det handlade om.

Ja det är bra att de får komma hit, men det är inte så bra att de måste sitta och tigga ...

Barn 11 år

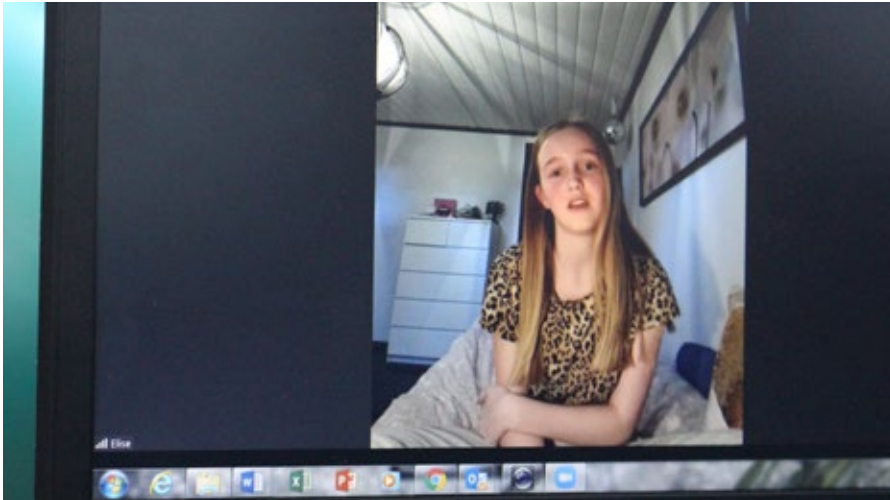
UNICEF rapporterar att 31 miljoner barn i världen har tvingats att fly från sitt hem på grund av våld eller konflikt. Av dessa är 13 miljoner flyktingar, det vill säga har flytt till ett annat land, 936 000 är asylsökande, det vill säga har ansökt om asyl i ett annat land och väntar på besked. 17 miljoner barn har flytt till en annan plats inom sitt eget land.²²

De flesta barn som flyr från sitt land bosätter sig i ett grannland. En del barn får skydd och kan bo i ett flyktingläger, som ofta drivs av UNHCR (med stöd av UNICEF). Den största gruppen bosätter sig i vanliga städer eller byar där de kanske har vänner eller släktingar. Många barn tvingas att bo under dåliga förhållanden och där vårdnadshavarna har svårt att hitta försörjning.

Jag brukar inte ge pengar ... Har hört, jag vet inte om det är sant, men att det är någon organisation som tar pengarna från dem sen ...

Konfirmand

22. Source: UNICEF analysis based on United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Population Division, Trends in International Migrant Stock: Migrants by Age and Sex, United Nations, New York, 2017 and United Nations High Commissioner for Refugees. Global Trends: Forced Displacement in 2017, UNHCR, Geneva, 2018.

6 329 barn sökte asyl i Sverige under år 2018. Av dessa var 944 ensamkommande, barn som kommit utan sina föräldrar eller andra vårdnadshavare. Många av barnen kommer från Syrien, Afghanistan, Irak och Somalia. Antalet barn som sökt asyl i Sverige ökade kraftigt under perioden från 2014 till 2015, sammanlagt kom det 23 000 barn år 2014 och 70 000 barn år 2015.²³

Jag tänker till exempel på dom i Afrika och så, det har inte samma förutsättningar som oss i Sverige. Barnen måste betala för att gå i skola och det finns få skolor också ... barn måste kunna klara sig i livet utan att behöva jobba som unga.

Konfirmand

När Migrationsverket i mars 2011 beslutade om en särskild samordnare för barnfrågor beslutades också om en särskild barnpolicy för verket. Migrationsverket arbetar med målsättningen:

- » barnets bästa beaktas
- » barns rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörda säkras
- » barns delaktighet främjas
- » säkerställa barnperspektivet och barnets bästa genom att använda barnkonsekvensanalyser

23. <https://unicef.se/fakta/barn-pa-flykt-i-sverige>

De flesta som sitter så där (tiggare) har väl flytt från sitt land där det varit krig för att de blivit jagade eller det har varit naturkatastrofer ...”

Barn 10 år

VAD INNEBÄR BARNRÄTTSPERSPEKTIVET I MIGRATIONSVERKETS ARBETE?

När barnrättsperspektivet omsätts i myndighetens arbete innebär det att handläggare ska överväga olika beslutsalternativ ur barnets synvinkel. Barnet bästa ska gälla. Det handlar till exempel om att vara uppmärksam på att barnet som individ kan ha egna skäl för uppehållstillstånd. Migrationsverket anser att det är viktigt att handläggaren/myndigheten har förmåga att analysera vilka följder ett beslut kan få för ett barn och att det finns tid att lyssna på barnet. För att klara detta krävs att beslutsfattaren har kunskap och förmåga att tänka ”barnrättsligt”. Först och främst handlar det om att ha en egen förståelse/kunskap om barnets rättigheter, inte minst utifrån barnkonventionen. Det krävs också ett engagemang kring barnets rättigheter som ytterst handlar om vad myndigheten vill vara i mötet med barnet som söker uppehållstillstånd. Ledningen har också ett ansvar att arbetet organiseras och sker på ett sådant sätt att barnrättsperspektivet kan beaktas i det praktiska arbetet.

SVENSKA KYRKANS ARBETE MED BARN PÅ FLYKT

När vi frågar om konfirmander om de brukar ge kollekt, så brukar de göra det. Det har stort förtroende för Svenska kyrkan som insamlingsorganisation.

Intervjuare: Brukar ni ge kollekt?

Konfirmand: Ja, det är bra, för då vet man vad det går till, om man ger till en tiggare vet man inte riktigt vad det går till.

Svenska kyrkan har ett utbrett arbete med att möta människor som är på flykt och lever i någon form av utsatthet. Vanliga verksamheter i församlingarna är:

- » språkkaféer och mötesplatser
- » hjälp med myndighetskontakter
- » samtalsstöd
- » psykosocialt stöd
- » verksamhet för barn, unga och familjer
- » praktikplatser och nätverk
- » gudstjänster och själavård

Det var inte många barn som kände till detta diakonala arbete, liksom övrigt diakonalt arbete som bedrevs i församlingen.

Engagemanget för människor som på grund av flykt från hemlandet befinner sig i Sverige var grundläggande och självklart.

Barn, 10 år: När det kommer hit så har de väl ingenting, inga svenska pengar, det kan inte språket ... det vore väl lite schysst och man fixade någon tolk eller översättare, så att man kunde prata med dem ... så kunde man ge dem lite extra pengar så att de kunde få en lägenhet.

Intervjuare: Är det bra att kyrkan arbetar med det här?

Barn, 11 år: Ja, det tycker jag

Barn, 10 år: Ja, kanske ... men

Intervjuare: Ska samhället göra mer?

Barn, 10 år: Ja.

REFLEKTION

Det finns en i det närmaste självklarhet att man ska hjälpa dem som har det svårt och lever i utsatthet.

Det är viktigt att veta att pengar som man skänker och andra insatser som görs, går till avsett ändamål.

De flesta barn har på någon gång skänkt pengar till en insamlingsorganisation.

Få barn kände till församlingens och Svenska kyrkans arbete med flyktingar och integration, men de var engagerade i frågorna och tyckte det var viktigt att dessa människor får hjälp och stöd.

Det är viktigt att upplysa/informera på ett sätt som gör att barn och ungdomar förstår vad kollekten går till.

Barnets tankar om klimatet

I en undersökning, som Naturskyddsföreningen genomfört (2018) i samarbete med Novum, intervjuades 338 barn (12–18 år) om deras tankar kring miljö och klimat. 9 av 10 barn anser att det är viktigt att vi människor börjar ta hand om klimatet. 7 av 10 tycker att politikerna inte gör tillräckligt för klimatet idag. 2 av 3 barn svarar också att de är intresserade av klimat och miljö, och 8 av 10 är beredda att leva mer miljövänligt. Undersökningen visar att flickor är mer benägna till detta än pojkar (9 av 10 flickor).²⁴

Konfirmand: Man försöker ju ta cykeln mer, jag har ganska långt till skolan, men jag tycker det funkar.

Intervjuare: Vad gör du mer?

Konfirmand: Jag skräpar aldrig ned, jag har aldrig slängt något tror jag. Det är många som slänger läskburkar och så, men det gör jag aldrig.

Jag tycker det är väldigt viktigt. Det är den viktigaste frågan, mycket viktigare än corona om jag ska vara helt ärlig. Vi människor kommer ju inte kunna leva på jorden om vi fortsätter så här ... Det finns ju de som inte fattar och åker omkring i extra miljövänliga bilar. Som inte tänker ett dugg på vad som händer med miljön. Vad händer om jag fortsätter så här ...

Konfirmand

24. <https://miljo-utveckling.se/7-av-10-barn-har-klimatoro/>

Många barn upplever att politiker måste göra betydligt mer för klimatet. Resultaten i rapporten kan tolkas som om en konflikt mellan generationer håller på att växa fram. De upplysta och medvetna barnen på ena sidan och vuxenvärlden på den andra. En vuxenvärld som inte förmår att göra något åt de problem de har skapat.

Maria Ojala, docent i psykologi och forskare vid Örebro universitet, har undersökt hur äldre barn, tonåringar och unga vuxna känner inför klimatkonsekvenserna. Hennes studie visar att oro kan göra att vi börjar tänka på klimatet, leta efter information och fundera på vad vi kan göra för att bekämpa detta problem.²⁵ Oro definieras som ett tillstånd där någon inser att något allvarligt är på väg att hända och där individen på flera sätt är beredd att förändra sitt beteende.

Barn 9 år: Kanske dåligare eller bättre ... jag vet inte

Barn 10 år: Död ... Jag tror det kan bli så himla dåligt att jorden kan gå under ...

Barn 9 år: Jag tycker Donald Trump ska skicka ut en städpatrull

Intervjuare: Vad kan man göra då? Har ni plockat skräp?

Barn 10 år: Det känns jättebra ... bara man har någonting att plocka med. När vi plockade i skolan fick vi en städsko av Stefan (läraren).

Barn 9 år: Förut när jag städade med bara händerna, för jag hade inget att städa med, då blev jag typ sjuk.

REFLEKTION

Barn under 18 år har alltid levt med klimathot och det är en integrerad del i deras livsvillkor. Det finns ingen av de intervjuade barnen som inte tror på klimatförändringarna.

Miljömedvetandet tar sig främst uttryck i aktiviteter som att sortera sopor och plocka skräp (i skola och i föreningar).

Barn tycker att vuxna borde ta mer ansvar för miljön än vad som de uppfattar är fallet.

25. <https://www.oru.se/forskning/klimatoro--drivkraft-till-handling-eller-handlingsforlamning/>

Ekumenik – att leva tillsammans

I för- och grundskola möts barn med olika religioner i en omfattning som få vuxna har erfarenhet av. I skolans uppdrag ligger att utifrån skollag och läroplaner skapa en värdegrund som fungerar för alla barn och som samtidigt tar hänsyn till de olikheter som finns. Det handlar om att utveckla barnens respekt och tolerans för sådant som är annorlunda och främmande.

Ibland brukar vi prata om religioner i skolan och var vi kommer ifrån och så ... för att vi ska bli bättre kompisar.

Barn 10 år

När vi pratar med barn i låg- och mellanstadieåldrarna är det tydligt att de fortfarande är i en fas då skolans undervisning lägger mer fokus på skillnaderna/gränserna mellan religionerna än likheterna. Alltså, vad som skiljer den ena religionen från den andra.

Är det viktigt vad man har för religion?

Barn 10 år: Nä, det tycker inte jag, utan man är så som man är...

För barn är ekumenik mellan de olika kristna traditionerna inte så påtaglig. De barn som vi samtalat med och som har erfarenheter av att besöka andra kyrkor/samfund vet inte alltid vilken kyrkofamilj den tillhört. Det verkar inte heller vara viktigt för barnet.

Vårt intryck är att det verkar som att barn funderat mycket litet på det här med att människor har andra religioner. Det kan ha sin orsak i att barnen vi intervjuade faktiskt kommer från ett område som kan beskrivas som homogent. Det kan också ha sin förklaring i att religion tillhör den privata sfären och inte något som det pratas om. Det kan också handla om att skolans utgångspunkt är att religiösa människor inte finns i klassrummet utan är några andra, några som inte är här. Däremot blev det mer av reflektion när religion och religiös tillhörighet begränsade barnet autonomi.

FÖRÄLDRARS RÄTT – BARNETS AUTONOMI

Idén om barnets autonomi är stark i de nordiska länderna. Det handlar både om att respektera barnets vilja och främja utvecklingen till en självständig människa. Barnet är i en särskild situation då det ska pröva och öva autonomi. Barnet är föremål för särskild omsorg och uppmärksamhet vilket ska balanseras mot barnet som egen individ med fri vilja och egna rättigheter.

Enligt lag om trossamfunden (1998:1593) 4 § kan barn som fyllt 12 år inte inträda i eller utträda ur ett trossamfund utan eget samtycke. Barnets religionsfrihet skyddas också i barnkonventionen (svensk lag 1 jan, 2020). Samtidigt ger Europakonventionen (första tilläggsprotokollet) vårdnadshavare rätten och skyldigheten att ge barnet ett religiöst och kulturellt sammanhang. Vårdnadshavare har inte bara rätten att välja skola (som överensstämmer med vårdnadshavarnas livsåskådning, religiösa och filosofiska övertygelse), utan ska också ges möjlighet till ett visst inflytande om hur skolan (oavsett om det är skola med enskild huvudman eller offentlig) undervisar om deras religion.

Intervjuare: Är du kompis med någon som har en annan religion?

Barn 9 år: Ja.

Intervjuare: Pratar ni om vad det betyder?

Barn 9 år: Ja, Hon får inte vara ihop med någon förrän hon blir 18 år.

Intervjuare: Vad tänker du om det?

Barn 9 år: Jag tycker synd om henne.

I Sverige finns barn som både känner att de har den autonomi som konventioner och lagar ska säkerställa, samtidigt som det finns många barn som inte upplever samma autonomi och där olika värden krockar. Det är också i den skärningspunkten barnet reagerar. Många barn menar att det inte spelar någon roll, eller att "de inte bryr sig", så länge personen är schysst och är en bra kompis. Det är egenskaper som värderas mycket viktigare än religion eller etnisk bakgrund.

Jag märker ingenting, det är bara att de har slöja, vi brukar inte prata om sådant. De äter ju inte allt ... som jag gör. Men annars vet jag inte ...

Konfirmand

REFLEKTION

Många av de barn som vi intervjuade var kompisar med barn med annan religiös tillhörighet men det var inget de pratade om eller reflekterade över.

Det är viktigare hur man är (personliga egenskaper och förmåga till samspel) än varifrån man kommer ifrån eller vilken religion man har.

I Sverige är barnet medvetet om att det har rätt till tanke- och åsiktsfrihet och att denna rättighet är oavhängig vårdnadshavare. För de barn som vi intervjuat är denna rätt grundläggande och självklar att de har svårt att föreställa sig att det skulle kunna vara på något annat sätt.

BILAGA 1

Samtyckesavtal

Samtyckesavtal mellan Svenska kyrkan och vårdnadshavare gällande konsultation i Svenska kyrkan i Västerås, pastoratsområde väst

Svenska kyrkan i Västerås, pastoratsområde väst, 2020

Svenska kyrkan tog 2012 beslut om att införa barnkonsekvensanalys som en del i beslutsprocessen på samtliga av kyrkan tre nivåer (församling, stift och nationell nivå). Det innebär att vi vill lyssna till vad barn har att säga.

Kyrkokansliet i Uppsala har i samverkan med Svenska kyrkan i Västerås, pastoratsområde väst, tagit initiativ till en konsultation med barn under våren 2020. Vi kommer under konsultationen diskutera viktiga framtidsfrågor för kyrkan både utifrån ett nationellt och lokalt perspektiv. Samtalen kommer handla om sådant som rör rättvisefrågor, kyrkan som arbetsplats, miljö, tro, liv och existens.

Konsultationen kommer att dokumenteras i form av bilder, teckningar och intervjuer. Det handlar ej om rörliga bilder och barnen kommer inte framträda med sina namn. Dokumentationen kommer att användas av Västerås församling, Västerås stift och Svenska kyrkan som underlag för t.ex. remissvar, utarbetade av församlingsinstruktion, i beslutsberedningar och som vägledning i strategidokument samt vid vissa särskilda informationsinsatser.

Materialet kommer att anonymiseras så långt som det är möjligt (pseudonym), men foton och rörliga bilder kommer INTE att pixlas/maskas. Materialet kommer inte att användas i kommersiella syften, och det kommer ej att förmedlas vidare till annan organisation eller till företag. Allt insamlat material kommer att arkiveras enligt gällande arkiveringsregler.

Jag samtycker till att foton, rörliga bilder, teckningar och citat används för att arbetet inom Svenska kyrkan i högre grad ska styras av barns behov och barns perspektiv.

Barnets namn:

Datum:

Namnunderskrift av vårdnadshavare:

Svenska kyrkan vill möta barnet i ögonhöjd där barnet får vara subjekt i sitt liv. Barnets erfarenheter är unika och viktiga, men det är inte alltid detta tas tillvara. Den vuxne har, till skillnad från barnet, ansvar för att skapa symmetri i dessa möten. Det handlar ytterst om att den vuxne ska se barnets behov, värna människovärdet och stå som ytterst garant för att FN:s deklaration om barnets rättigheter (barnkonventionen) efterlevs. Barnkonventionen blev en del av svensk lagstiftning 1 januari 2020.

I den här rapporten får du möta 30 barn och 3 vårdnadshavare som delar tankar och ord om Svenska kyrkans prioriterade områden. Rapporten vill också ge exempel på hur kvalitativa metoder kan användas i arbetet med barnkonsekvensanalys.

